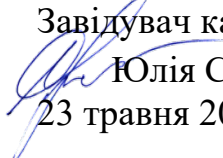

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІСТОРИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ**

До захисту допустити:

Завідувач кафедри

 Юлія САБАДАШ

23 травня 2025 р.

**«МОЛОДІЖНІ СУБКУЛЬТУРИ У СУЧАСНОМУ СВІТІ ЯК
ФЕНОМЕН КУЛЬТУРОЛОГІЇ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми

«Культурологія»

Тирикіної Ольги Андріївни

Науковий керівник:

Хороненко О. О.,

Доцент кафедри культурології,

Кандидат історичних наук

Рецензент:

Холодинська С.М.

доцент, доктор культурології

ДВНЗ

«Приазовський державний технічний університет»

Кваліфікаційна робота захищена з оцінкою 98 А (відмінно)

Секретар ЕК Хороненко О.О.

«05» червня 2025 р.

Київ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР	
1.1. Поняття молодіжних субкультур та їх класифікація.....	8
1.2. Історична еволюція субкультур і їхній культурологічний аналіз.....	16
Висновки до розділу 1	22
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ МОЛОДІЖНИХ	
СУБКУЛЬТУР	
2.1. Вплив глобалізації та соціальних медіа на розвиток субкультур.....	24
2.2. Характерні риси молодіжних субкультур у світі та в Україні.....	30
Висновки до розділу 2.....	44
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ СУБКУЛЬТУР І	
СУСПІЛЬСТВА	
3.1. Підтримка розвитку молодіжних субкультур через творчі ініціативи..	45
3.2. Інтеграція субкультур у соціокультурний простір України.....	50
Висновки до розділу 3.....	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59
ДОДАТКИ.....	62

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Молодіжні субкультури є важливим соціальним явищем, що відображає зміни у світогляді, стилі життя та формах самовираження молоді. Вони впливають на суспільні процеси, формують культурне середовище та визначають нові тенденції у мистецтві, музиці, моді й соціальній активності. Дослідження молодіжних субкультур є актуальним, оскільки воно дозволяє зрозуміти, як змінюється молодіжна ідентичність у контексті глобалізації, технологічного розвитку та соціально-політичних викликів.

Сучасне суспільство переживає значні трансформації, пов'язані з впливом цифрових технологій і соціальних медіа. Інтернет-простір створює нові можливості для формування віртуальних субкультурних спільнот, розширює кордони між культурами та прискорює поширення нових трендів. Водночас цей процес викликає питання збереження локальних культурних особливостей, що робить дослідження субкультур ще більш важливим.

Окремої уваги заслуговує вплив молодіжних субкультур на соціальну активність. Молоді люди, об'єднані спільними ідеями, беруть участь у громадських ініціативах, волонтерських рухах, протестах та інших формах суспільної взаємодії. В Україні такі рухи часто відіграють важливу роль у культурному та соціальному житті, сприяючи змінам у суспільстві та популяризації нових цінностей.

Актуальність дослідження також обумовлена необхідністю пошуку ефективних механізмів підтримки молодіжних субкультур. Освіта, мистецтво, громадські простори та міжнародний обмін є ключовими факторами, що допомагають інтегрувати молодіжні рухи у ширший соціокультурний контекст. Вивчення цих процесів дозволяє не лише краще розуміти молодь, а й сприяти розвитку культурного середовища.

Таким чином, дослідження молодіжних субкультур є актуальним не лише для соціології та культурології, а й для суспільства загалом, адже воно допомагає прогнозувати тенденції розвитку молодіжного середовища, сприяти творчому потенціалу молоді та формувати відкритий і толерантний соціум.

Об’єкт дослідження – молодіжні субкультури як соціокультурне явище, що формується під впливом суспільних, економічних, технологічних і глобалізаційних процесів.

Предмет кваліфікаційної роботи – особливості формування, функціонування та розвитку молодіжних субкультур у сучасному світі, їхній вплив на культурний простір, механізми інтеграції в суспільство та взаємодія з іншими соціальними групами.

Метою дослідження є аналіз молодіжних субкультур як культурологічного феномена у сучасному світі, визначення їхніх особливостей, функцій та впливу на соціокультурний простір.

Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- дослідити поняття молодіжних субкультур, їхні ключові характеристики та класифікацію;
- проаналізувати історичний розвиток молодіжних субкультур і їхній вплив на культурні процеси;
- визначити вплив глобалізації та соціальних медіа на формування й трансформацію субкультур у сучасному світі;
- охарактеризувати специфіку молодіжних субкультур у світовому та українському контекстах;
- дослідити роль творчих ініціатив у підтримці та розвитку молодіжних субкультур;
- проаналізувати процеси інтеграції молодіжних субкультур у соціокультурний простір України.

Ступінь вивченості теми. Проблематика молодіжних субкультур розглядається у численних наукових працях з культурології, соціології, психології та філософії. У вітчизняному та зарубіжному науковому середовищі існують ґрунтовні дослідження щодо класифікації, історичного розвитку та соціального впливу субкультур. Серед авторів, які зробили вагомий внесок у вивчення субкультур, можна відзначити М. Головатого, О. Божок, Ю. Волкова, Д. Хебдіджа, К. Манхейма, В. Тернера та інших.

Водночас, незважаючи на широку увагу до теми, деякі аспекти залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, потребують глибшого аналізу питання інтеграції молодіжних субкультур у соціокультурне середовище України, а також їхня роль у періоди соціальних трансформацій, наприклад повномасштабна війна в Україні. Обмеженим також є аналіз віртуальних спільнот та впливу цифрових технологій на еволюцію субкультур.

Методологія роботи. Під час написання роботи використовувався комплекс методів, що поєднують теоретичні та емпіричні підходи для глибокого аналізу молодіжних субкультур у сучасному світі.

Методи аналізу та синтезу застосовувалися для вивчення понять, класифікації та історичної еволюції субкультур. Аналіз дозволив виокремити основні характеристики субкультур, а синтез допоміг узагальнити їхні спільні риси та особливості розвитку.

Історичний метод використовувався для дослідження еволюції субкультур, їхніх трансформацій та зв'язку з суспільними процесами. Він дозволив простежити зміни у формах і змісті субкультур у різні періоди.

Соціологічний підхід використовувався для аналізу впливу глобалізації та соціальних медіа на формування субкультур. Вивчалися процеси цифровізації, культурного обміну та їхній вплив на молодіжні спільноти.

Культурологічний аналіз застосовувався у дослідженні підтримки розвитку субкультур через творчі ініціативи та інтеграцію в соціокультурний простір України. Він дозволив оцінити роль мистецтва, громадських ініціатив і міжнародних програм у збереженні та розвитку субкультур.

Метод контент-аналізу використовувався для дослідження джерел інформації, таких як наукові статті, соціальні мережі та культурні проєкти, що стосуються молодіжних субкультур.

Практичне значення роботи. Результати дослідження мають практичне значення для фахівців у сфері культури, освіти, соціальної роботи та молодіжної політики. Вони можуть бути використані під час організації заходів для молоді, створення програм неформальної освіти, розробки культурних стратегій, а також у роботі молодіжних центрів, ініціативних груп і громадських організацій.

Крім того, дане дослідження може стати базою для подальших академічних розвідок, студентських проєктів та культурних ініціатив, спрямованих на підтримку субкультур як джерела творчості, самовираження і соціального діалогу. Матеріали роботи також можуть бути використані у навчальному процесі для формування у студентів цілісного уявлення про культурну динаміку молодіжного середовища.

Апробація результатів. Результати дослідження та основні положення кваліфікаційної роботи представлені в наукових конференціях:

міжнародних: «Молодіжні субкультури України: виклики воєнного стану» (Київ 22 листопада 2022р.); «Молодіжні субкультури як феномен культурології: проблеми та перспективи дослідження» (Київ. 24 жовтня 2024 р.); «Актуальні субкультури молоді під час війни: межі ідентичності в кризовий період» (Київ. 27 листопада 2024 р.).

всеукраїнських: «Вплив молодіжної субкультури на сучасну культуру України» (Київ. 13 квітня 2023 р.); «Відображення молодіжних субкультур у сучасній кіноіндустрії (Рівне 2024 р.).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

1.1. Поняття молодіжних субкультур та їх класифікація

Феномен субкультури можна розглядати з кількох позицій, що дозволяє визначити його багатовимірність.

По-перше, субкультура – це специфічна система цінностей, соціальних установок, норм поведінки та стилю життя, яка відрізняється від домінуючої культури. Вона має характерні ритуали та атрибути, що об'єднують її представників.

По-друге, субкультура виступає засобом вираження альтернативних поглядів і цінностей, що знаходить відображення у мові, поведінці, зовнішньому вигляді, модних тенденціях та ставленні до панівних соціокультурних норм і представників інших субкультур.

По-третє, субкультура є частиною загальної культури, яка формується шляхом переосмислення або відштовхування від загальноприйнятих культурних зразків. Водночас вона створює власний, відмінний соціальний простір [1].

Субкультури можуть існувати в різних сферах суспільного життя: вони можуть бути пов'язані з національними меншинами, професійною діяльністю (зокрема, науковою, медичною, спортивною), релігією або навіть кримінальним середовищем. Проте найрізноманітнішою та найбільш динамічною є молодіжна субкультура, яка охоплює широкий спектр неформальних об'єднань і стилів життя.

В молодіжному середовищі співіснують різні, а часто й альтернативні, погляди на роль молодих людей у суспільстві, їхнє покликання, стиль, моду, соціальні норми, цінності та інтереси. Саме ці уявлення формують основу для виникнення й розвитку молодіжних субкультур.

У цьому контексті молодіжна субкультура виступає своєрідною реакцією молоді на суспільні процеси та події. Соціальна позиція молодих людей визначається рівнем прийняття або заперечення загальноприйнятих «правил гри» у суспільстві. Формування молодіжних субкультур найчастіше пов'язане з вираженням власної позиції, нерідко опозиційної до офіційної ідеології, масової культури та загальноприйнятих норм.

Водночас молодіжна субкультура не є однорідним явищем. Її різноманітність пояснюється соціальною диференціацією та нерівністю серед молоді. Соціальна нерівність як форма диференціації означає, що окремі індивіди, соціальні групи, верстви та класи займають різні позиції у суспільній ієрархії, що, своєю чергою, впливає на їхні можливості у задоволенні соціальних, культурних, економічних та духовних потреб [1].

Феномен молодіжної субкультури протягом тривалого часу сприймався як девіація – відхилення від загальноприйнятих норм, що більше цікавило кримінологів, ніж культурологів чи психологів. Формування наукового підходу до її вивчення, заснованого на методі включеного спостереження, розпочалося у 1920-х роках, коли група соціологів і кримінологів Чиказької школи почала збирати дані про підліткові вуличні банди та інші девіантні групи. Протягом кількох десятиліть саме вивчення субкультур, пов'язаних із девіантною поведінкою молоді, залишалося домінуючим напрямом досліджень.

Вперше термін «молодіжна субкультура» запровадив засновник «соціології знання» К. Манхейм, який у книзі «Діагноз нашого часу» описав її характерні риси та принципи типологізації. У 1950 році американський соціолог Д. Райзмен уточнив це поняття, визначивши субкультуру як групу, яка свідомо обирає стиль і цінності, характерні для меншості. Подальший детальний аналіз цього явища провів Д. Хебдідж у книзі «Субкультура: значення стилю», зазначаючи, що субкультури об'єднують людей зі

спільними смаками та незадоволеністю загальноприйнятими стандартами і цінностями [2].

З 1960-1970-х років інтерес до молодіжних субкультур значно зріс, зокрема у вітчизняних дослідників. Це було зумовлено тим, що молодіжні субкультури почали відігравати важливу роль у процесах суспільних трансформацій та культурних змін. За останні десятиліття питання молодіжних субкультур, їхніх цінностей і світоглядних орієнтацій стали об'єктом активного дослідження у філософії, психології та соціології, що свідчить про їхню складність і багатогранність.

За визначенням С. Левікової, молодіжна субкультура – це будь-яке об'єднання молоді, яке формує власний культурний простір, що включає унікальну мову (сленг), символіку (зовнішні атрибути), традиції, норми та цінності. Вона має езотеричний та ескапістський характер, орієнтований на самовираження молодих людей, а також виконує функцію їхньої інтеграції у суспільство. Молодіжна субкультура виступає як окрема культурна підсистема всередині загальноприйнятої культури, визначаючи стиль життя, систему цінностей і менталітет її представників [3].

Серед ключових характеристик молодіжних субкультур можна виділити: особливий стиль в одязі та поведінці, специфічну мову і символіку, музичні вподобання, виражену емоційність, а також конфліктне або критичне ставлення до інших субкультур. Вони формують власний соціальний простір, демонструють високий рівень групової солідарності, здебільшого залишаються байдужими до політичного життя суспільства, нерідко ігнорують загальноприйняті норми та виявляють відстороненість від економічної сфери.

Існує кілька підходів до класифікації молодіжних субкультур. Один із поширених методів, запропонований С. Сергєєвим, ґрунтується на мотивації та цілях учасників:

- романтико-ескапістські субкультури: орієнтовані на втечу від реальності та пошук ідеального світу (хіпі, рольовики, толкієністи, байкери);
- гедоністично-розважальні субкультури: спрямовані на отримання задоволення та розваг (мажори, рейвери, репери);
- кримінальні субкультури: пов'язані з протиправною діяльністю (гопники, любери, скінхеди);
- анархо-нігілістичні субкультури: характеризуються протестом проти соціальних норм і цінностей (панки, екстремістські субкультури «лівого» або «правого» руху, звані також як радикально-деструктивні);
- комп'ютерні субкультури: зосереджені навколо цифрових технологій і віртуального простору (геймери, хакери, тролі) [14].

Типологія, запропонована С. Льовіковою та В. Бабахо, включає такі категорії молодіжних субкультур:

- групи за музичними вподобаннями та стилями – об'єднують прихильників певних жанрів музики (металісти, роллінги, брейкери, бітломани);
- групи з політичними та ідеологічними орієнтирами – мають виражений суспільний чи політичний підтекст (ностальгісти, анархісти, пацифісти, откпоністи, «зелені»);
- аполітичні та ескапістські групи – орієнтовані на втечу від реальності та відмову від активної взаємодії з соціумом (хіпі, панки, представники «системи»);
- групи естетів – тяжіють до мистецтва та творчості («мітьки»);
- прихильники «культу м'язів» – зосереджені на фізичному розвитку та силових тренуваннях («хитавиці»);

- криміногенні угруповання – характеризуються агресивністю, жорсткою організацією та протиправною діяльністю («стиляги», гопники, любери).

Молодіжні субкультури можуть бути класифіковані залежно від їхньої взаємодії з модернізаційними та постмодернізаційними процесами, а також за рівнем відкритості та креативності. Відповідно до цих критеріїв виділяються такі напрямки в просторі молодіжних субкультур [3]:

- авангардистські, елітарні, конфронтаційні до традиційної культури, постмодерністські;
- модернізаційні та постмодерністські – толерантні у взаємодії з офіційними інституціями;
- модернізаційні та постмодернізаційні, соціально-культурно нейтральні (наприклад, субкультура молодіжного комп'ютерного андеграунду);
- модернізаційні, соціально-закриті, неконфронтаційні;
- консервативні, закритого типу;
- консервативні, відкритого типу;
- контркультурні, творчі;
- контркультурні, асоціальні, деструктивні, включаючи кримінальні угруповання.

Для аналізу субкультур з позиції їхнього походження та розвитку, з урахуванням впливу зовнішніх і місцевих факторів, виділяють такі типи субкультур:

- адвентивна субкультура (від лат. «adventus» – прибуття) – молодіжний рух, що базується на субкультурі, запозиченій з-за кордону, здебільшого це адаптовані «копії» західних субкультур;
- адаптивна субкультура – така, що виникла внаслідок пристосування (натуралізації) запозичених субкультур до місцевих умов;

– оригінальна субкультура – сформувалася самостійно в конкретному середовищі або виникла паралельно із західними аналогами без їхнього впливу [3].

Неформальні молодіжні об'єднання також прийнято класифікувати за критерієм «просоціальність – асоціальність». Так, найбільш поширеною є група просоціальних неформальних об'єднань (від англ. «prosocial» – пов'язаний із суспільним життям) – це молодіжні об'єднання, що займаються діяльністю на користь суспільства, сприяють позитивній соціалізації підлітків та формуванню власної системи цінностей. Такі організації відображають суспільні проблеми та допомагають молоді знайти нову ідентичність через специфічний стиль життя [4]. Членство в подібних об'єднаннях спрямовує енергію молоді в конструктивне русло соціальної активності.

До просоціальних належать як «суспільно корисні», так і «романтично-ескейпістські» молодіжні рухи: байкери, дигери, уніформісти, толкієністи, реконструктори, екстремали (гірські велосипедисти, квадроциклісти, ролери, пейнтболісти, катамаранщики тощо), інтернаціоналісти, індіанці та ін.

Суспільно корисні молодіжні об'єднання можуть мати різні напрями діяльності: благодійний, культурно-історичний, екологічний, підприємницький, художньо-мистецький, фізкультурно-оздоровчий, туристично-пошуковий, дозвілєво-розважальний, соціально-політичний та ін.

До асоціальних неформальних об'єднань належать організації, члени яких ігнорують інтереси суспільства, проте не здійснюють протиправних дій. Асоціальність (від англ. «asociality» – байдужість до соціальних норм, крайній індивідуалізм) виникає як реакція на суспільні деформації та проявляється через певні форми поведінки.

Асоціальні молодіжні групи нерідко культивують культ наркотиків, алкоголю, вільних статевих зв'язків, заперечують моральні норми. Їхня діяльність спрямована на пасивне отримання задоволення, а учасники часто виявляють асоціальні риси поведінки.

До таких об'єднань належать: хакери, фрикери, асоціальне підприємництво, азартні гравці; гедоністично-розважальні субкультури (бітломани, рейвери, репери, брейк-дансери, рокабіллі, ролери, спортивні та мистецькі фанати, мажори, попері тощо); протестно-епатажні (хіпі, піпли, хайрасти, політично активні групи); релігійно-містичні (сатаністи, растамани, кришнаїти, готи, члени таємних орденських товариств) [6].

Антисоціальні неформальні об'єднання – це найбільш радикальна група, представники якої демонструють відкриту протиправну поведінку. Антисоціальність (від грец. «anti» – проти, «social» – суспільство) означає активне протиставлення соціальним нормам, пропагування альтернативної моралі, антисоціальних ідей та містичних вірувань.

Типові представники антисоціальних угруповань: агресивно-силові (радикальні скінхеди, агресивні рольовики, неонацистські групи); свавільно-самосудні (гопники, урла, бандитські молодіжно-підліткові угруповання, здирники-рекетири); неформальна (кримінальна) економіка та інші.

На основі різноманіття субкультурних форм можна виділити й інші критерії їхньої класифікації:

- добровільні та вимушені субкультури;
- субкультури з вираженими політичними вимогами, що прагнуть або відродити минулі суспільні відносини (регресивні субкультури), або сприяти подальшому розвитку існуючого суспільного устрою (прогресивні субкультури);
- раціоналістичні та емоційні субкультури;
- злочинні та легальні субкультури.

Кожна з цих типологій має як свої переваги, так і недоліки. Проте будь-яка схема є лише узагальненням, тоді як реальне життя значно складніше й не підпорядковується жорстким категоріям. У молодіжному середовищі не існує суворих меж між субкультурами, і належність до однієї групи не виключає участі в іншій. Молодь часто об'єднується не за світоглядними переконаннями, а за спільними зовнішніми атрибутами, поведінковими моделями та символікою.

Досліджуючи типологію неформальних молодіжних об'єднань, науковці зазначають, що такі групи формуються на основі спільних інтересів, потреб та прагнень молодих людей. Бажаючи зберегти свою унікальність, вони часто замикаються у власному середовищі, дистанціюючись від зовнішнього впливу.

Неформальні молодіжні об'єднання відрізняються за характером соціальної спрямованості, системою групових цінностей, формами дозвілля. Найбільш популярними є групи, що об'єднують прихильників сучасної музики, танців, різних видів спорту. Менше поширені спільноти, орієнтовані на суспільно корисну діяльність. Водночас існують групи, поведінка яких має соціально патогенний або навіть кримінальний характер, зокрема наркозалежні, токсикомани тощо.

Алекс Керві, який досліджує західні субкультури, поділяє їх на два напрямки: «Dressing Down» та «Dressing Up» [7]. Одні намагаються спростувати існуючу систему моральних норм, перевернути загальноприйняті цінності таким чином, що навіть їхній одяг, з точки зору «нормальної» людини, виглядає як провокативний і аморальний. Такий підхід – це свідоме зовнішнє відчуження, приниження самого себе, звернення до того, що більшість ігнорує та зневажає. А. Керві вважає, що це характерно, перш за все, для білих субкультур (переважно для вихідців із середнього класу; приклади – бітники, хіпі, рейвери), що мають інтелектуальну еліту. Або ж має місце крайня акцентуація зовнішнього

образу, що знайшло своє втілення в рокерах, скінхедах, хедбенгерах (металістах) і панках. Для представників афроамериканських субкультур це, передусім, репери. У західній термінології таку тенденцію щодо одягу називають Dressing Down, тобто одяг був одним із знаків протесту — водночас символом відмови від сторонніх і миттєвою ідентифікацією з подібними.

Інший напрям (Dressing Up) пов'язаний зі свідомим покращенням зовнішнього вигляду, що також було, в певному сенсі, епатажем. Це найбільш типово для представників афроамериканських субкультур (майже всіх) та деяких білих, які належать до робітничого класу. Найяскравішою з таких субкультур є англійські моди. У американських білих субкультурах «Dressing Up» такого розвитку не набув, натомість сприятливе середовище знайшлося — у афроамериканських кварталах поступово, одна за одною, з'являються вуличні субкультури, які визначили загальні тенденції розвитку всіх наступних до кінця століття. Керві, даючи характеристику найбільш яскравим субкультурам другої половини XX століття, виходячи з цієї типології, робить висновок, що зі стиранням меж між середнім і робітничим класом у США та Великій Британії з існуванням величезної кількості субкультурних стилів перед молодими людьми, що вступають у світ, вуличний стиль дев'яностих років став відрізнятися «екстраординарною гетерогенністю» та подоланням названого дуалізму [7].

1.2. Історична еволюція субкультур і їхній культурологічний аналіз

Явище субкультури привернуло увагу науковців ще з 30-х років XX століття і залишається об'єктом активного дослідження. У другій половині XX століття на основі поняття «субкультура» з'являється феномен неформальних субкультур, що ще більше посилює інтерес до цієї тематики.

Вивченням субкультур займалися такі зарубіжні та вітчизняні дослідники, як М. Соколов, М. Закович, Т. Щепанська, К. Мюллер, М. Головатий, Н. Слюсаревський, О. Божок, О. Білецька, В. Радзієвський, В. Піддубний, А. Ручка, В. Тихонович, В. Чорноволенко, В. Осовський, В. Паніотто, В. Шубкін, Ф. Філіппов, М. Руткевич, О. Каретна, В. Лісовський, С. Іконнікова, М. Тітма, Н. Юрій та ін. [2].

Субкультури як явище соціального життя мають глибоке історичне коріння. Їхні прояви можна простежити від стародавніх часів до сучасності, адже в усі періоди розвитку людства існували групи, що відрізнялися від загальноприйнятих норм і формували власні ідентичності.

У стародавніх цивілізаціях вже можна знайти елементи субкультурності. Наприклад, молодіжні об'єднання, такі як ефеби в Стародавній Греції, мали свої ритуали та особливі звичаї. В Римській імперії існували певні спільноти, наприклад, гладіаторські школи або групи філософів, які мали власні світоглядні позиції та норми поведінки [1].

У період Середньовіччя субкультури формувалися в межах різних соціальних станів. Так, лицарські ордени (тамплієри, госпітальєри) мали свою закриту систему норм і ритуалів. Ремісничі гільдії формували професійні субкультури, передаючи традиції та спеціальні знання. Єретичні рухи (наприклад, катари або вальденси) розглядалися як альтернативні ідеологічні спільноти, що кидали виклик церковній догмі.

У період Відродження і Бароко зароджуються перші інтелектуальні та мистецькі субкультури: богема – середовище митців, які відкидали традиційні суспільні норми й створювали альтернативні форми самовираження; філософські клуби – спільноти, які формували ідеологічні напрями, наприклад, просвітники XVIII століття.

XIX століття стало епохою індустріалізації, що сприяло розвитку робітничого класу та виникненню «робітничих субкультур». Одночасно з

цим романтизм породив культурні рухи, що протиставляли себе матеріалізму та раціоналізму, наприклад, серед поетів та художників [2].

XX століття стало епохою масової появи молодіжних субкультур, пов'язаних із соціальними, політичними та культурними змінами. На 1920–1930-ті роки припало виникнення перших молодіжних рухів, таких як:

- Джазові спільноти – молодь, що захоплювалася новими музичними напрямками та відкидала консервативний спосіб життя.

- Бітники – інтелектуальна молодь 1940-х, яка відкидала буржуазні цінності та шукала альтернативні способи самовираження.

У 1950–1970-ті в західній культурі відбувся розквіт контркультур:

- Хіпі – рух, що пропагував пацифізм, свободу, любов і альтернативний спосіб життя.

- Панки – відкрите бунтарство проти системи, відмова від загальноприйнятих норм та експериментування в музиці й стилі.

- Рокери та мотокультура – молодь, яка асоціювала себе з вільним способом життя та мотоциклами.

Завдяки розвитку масової культури у 1980-1990-ті з'являється ще більше субкультур:

- Готи – шанувальники похмурої естетики, меланхолійної музики та містичної атмосфери.

- Рейвери – молодь, що об'єдналася навколо електронної музики та нічного клубного життя.

- Хіп-хоп культура – рух, що сформувався в афроамериканському середовищі та охопив музику, графіті, моду та особливий стиль спілкування.

Сучасні субкультури XXI століття формуються під впливом технологій, Інтернету та соціальних мереж.

- Геймери та кіберкультура – об'єднання людей за інтересами у сфері комп'ютерних ігор, стрімінгу та кіберспорту.

- Анімешники та отаку – спільноти, що формуються навколо японської анімації та манги.

- Емо та сцена-рух – молодіжні культури 2000-х, що підкреслювали емоційність, романтику та протест проти байдужості суспільства.

На думку Л. Шабанова, неформальні молодіжні об'єднання мають такі характеристики:

- Виникають спонтанно, на основі випадкового спілкування у певних умовах та ситуаціях;

- Є самостійними та незалежними від офіційних (формальних) структур;

- Учасники повинні дотримуватися певних моделей поведінки, спрямованих на задоволення потреб, таких як самоствердження, соціальний статус, захищеність і престижна самооцінка;

- Мають певну стабільність та ієрархічну структуру;

- Виявляються вираженими особливостями світогляду, ціннісних орієнтацій, ставлення до зовнішнього світу та поведінкових стереотипів;

- Використовують атрибутику, яка підкреслює приналежність до конкретної групи.

Однією з напрямків вивчення молодіжних та підліткових субкультур є аналіз їхніх характеристик. Зокрема, у роботі Ю. Волкова і В. Добренєкова, на основі дослідження дозвілєвої самореалізації підлітків, виокремлюються такі її риси [6]:

- Переважання розважально-рекреативної орієнтації. Окрім комунікативної функції, дозвілля виконує рекреативну функцію (відпочинок, байдкування). Рекреативні дозвілєві орієнтації підкріплюються змістом теле- і радіо програми, які поширюють цінності масової культури;

– «Вестернізація» (американізація) культурних інтересів. Цінності національної культури витісняються стереотипами масової культури, орієнтованої на впровадження цінностей «американського способу життя», що включають прагматизм, жорстокість та надмірне прагнення до матеріального благополуччя. Спостерігається ігнорування гуманістичних цінностей;

– Пріоритет споживчих орієнтацій над креативними. Споживання домінує в культурній самореалізації молоді, в той час як творча самореалізація здебільшого обмежена маргінальними формами;

– Слабка індивідуалізація та вибірковість культури. Вибір цінностей зазвичай пов'язаний з груповими стереотипами;

– Відсутність етнокультурної самоідентифікації. Народна культура (традиції, звичаї, фольклор) сприймається більшістю молодих людей як застаріла. Спроба інтегрувати етнокультурний зміст у процес соціалізації часто обмежується пропагандою релігійних традицій, без належної уваги до історії та традицій свого народу [5].

Сутність і специфіка функціонування молодіжної субкультури визначаються кількома факторами, зокрема умовами діяльності та інтересами її членів, соціальними регуляторами поведінки, а також критеріями оцінки взаємодії серед представників субкультури.

Особливу увагу при аналізі молодіжних субкультур слід звернути на зовнішні прояви, зокрема на стилістику, яка відіграє важливу роль у процесах ідентифікації та соціалізації особистості в межах субкультурної спільноти. Ці елементи мають психологічне та символічне навантаження, допомагаючи створити завершений образ молодої людини [6].

Зовнішні атрибути субкультур можуть змінюватись з часом, відображаючи зміни в моді та соціальних тенденціях. Це стосується таких аспектів, як «конструювання» зовнішності – одяг, зачіска, косметика, аксесуари. Важливим є також оформлення середовища проживання,

включаючи інтер'єр та побутові предмети. З'являються особливі матеріальні свідчення цієї субкультури: кімнати підлітків; альбоми та щоденники; одяг, взуття та аксесуари до них, графіті тощо. Ці матеріальні свідчення набувають особливого змістового навантаження, вони є знаками належності до молодіжної групи і/або символами стосунків всередині цієї групи.

Молодіжна субкультура виконує низку важливих функцій, серед яких можна виділити основні:

1. Емансипація – процес підвищення статусу та відокремлення від батьківського контролю. Це часто супроводжується конфліктами з батьками та проявляється через гостре неприйняття як дитячих, так і дорослих норм поведінки, що створює умови для формування власних субкультур серед підлітків.

2. Соціалізація – це процес прийняття підлітком соціальних норм, правил і ролей, а також розвиток комунікативних навичок, необхідних для успішного функціонування в суспільстві. Завершальним етапом перебування підлітка в молодіжній субкультурі є його повернення до дорослого суспільства. Середній період перебування у неформальних групах становить до 3 років, в той час як в інтелектуальних субкультурах цей термін може бути набагато довшим.

3. Структурування часу – організація особистого дозвілля, що допомагає молодим людям зайняти своє вільне часу і знайти заняття, яке відповідає їхнім інтересам [2].

Для представників підліткових субкультур найбільшу значущість мають такі блоки цінностей, як якості особистості, спілкування, свобода, незалежність, а також здоров'я. Цінність «здоров'я» виступає як інструмент для досягнення успіху серед однолітків. Цінності «свобода» і «спілкування» є дефіцитними, тому вони виконують роль ідеальних цілей. «Якості особистості» набувають пріоритету через потребу у формуванні власного

«Я». Загалом, цінності слід розглядати як елемент соціальної системи, наділений особливим значенням у свідомості підлітка, і які формуються в певній ієрархії в залежності від групи, способу життя та соціальних умов. Таким чином, соціально-психологічні особливості учасників молодіжних субкультур залежать не лише від відносин всередині субкультури, але й і від ставлення до них суспільства.

Молодіжні субкультури сприяють адаптації молодих людей до суспільства, надаючи їм можливість здобути первісний соціальний статус, позбавляють від залежності від батьків і допомагають передавати ціннісні уявлення, характерні для певної соціальної групи. Багато молодих людей, покидаючи ці рухи, більше не переживають підліткові комплекси, не займаються безцільним «бунтом» і не перетворюють своє життя на нескінченний пошук пригод [14].

Висновки до розділу 1

Молодіжна субкультура — це спільнота молодих людей, об'єднаних спільними цінностями, позиціями та смаками, які проявляються у сфері дозвілля, без втручання в сімейні та трудові відносини.

Молодіжна субкультура має як зовнішні (імідж, сленг, поведінкові форми), так і внутрішні (норми, цінності, установки, ідеали) ознаки.

Хоча молодіжні субкультури поділяють більшість ідеалів та цінностей домінуючої культури, у деяких аспектах вони з нею розходяться.

Молодіжна субкультура є етапом соціалізації (або псевдосоціалізації) особистості, простором для прояву дорослості, індивідуальності, творчості та самобутності.

Існує велика кількість класифікацій молодіжних субкультур, зокрема, розподіл на просоціальні, асоціальні та антисоціальні субкультури.

Історична еволюція субкультур демонструє їхню здатність змінюватися відповідно до суспільних викликів. Від ремісничих гільдій і мистецьких угруповань до цифрових спільнот – субкультури завжди були способом самовираження, бунту або альтернативного бачення світу. Сьогодні їхня форма продовжує трансформуватися, зберігаючи при цьому свою основну функцію – створення спільнот людей зі схожими цінностями та ідентичністю. Сьогодні, завдяки соціальним мережам та глобалізації, субкультури змішуються та адаптуються, народжуючи нові гібридні форми. Тепер вони більше базуються не на фізичних спільнотах, а на онлайн-спілкуванні та ідеологічних вподобаннях.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ МОЛОДІЖНИХ СУБКУЛЬТУР

2.1. Вплив глобалізації та соціальних медіа на розвиток субкультур

На межі століть цивілізаційний розвиток країн і народів зазнає значних трансформацій під впливом глобалізації та в новому тисячолітті продовжує стикатися з масштабними еволюційними й революційними змінами як кількісного, так і якісного характеру.

У сучасному світі триває розвиток науково-технічного прогресу та глобалізації, що характеризується наступними рисами. По-перше, відбувається активний розвиток фінансових ринків, що веде до формування фінансового капіталізму. По-друге, хвиля інтеграції та демократизації в Центральній і Східній Європі змінює геополітичну карту світу. По-третє, поширення комунікаційних мереж, зокрема Інтернету, та інтерактивних мас-медіа створює глобальну інформаційну мережу. По-четверте, впровадження нанотехнологій та використання передових технологічних стратегій охоплює всі сфери суспільного життя, визначаючи новий напрямок його розвитку [24].

Таким чином, глобалізація, охоплюючи політичні, економічні, культурні та інформаційні простори, є спільним, але нерівномірним процесом, що впливає на все людство незалежно від національних, гендерних, вікових чи соціальних відмінностей. Під впливом глобальних змін утверджуються політичні, соціальні, культурні та морально-етичні цінності, засвоєння яких є важливим, особливо для молодого покоління, яке в майбутньому стане їхнім основним носієм та передавачем.

Водночас кожне нове покоління, входячи в суспільне життя, не може автоматично інтегруватися у соціальні процеси без їх попереднього освоєння. Одним із ключових чинників суспільно-політичного розвитку є

не лише відтворення, а й творення соціуму, в чому активну роль відіграють представники молодіжних субкультур.

Отже, для успішної інтеграції молоді в суспільне життя в умовах глобалізації необхідне засвоєння знань, умінь і навичок, напрацьованих попередніми поколіннями. Іншими словами, соціалізація молоді передбачає формування особистості, яка є частиною своєї спільноти, зберігає її особливості, володіє необхідним досвідом та здатна підтримувати стійкість суспільства, зокрема через налагодження взаємодії з представниками інших соціальних груп.

Інтеграція молодої особистості в соціум супроводжується процесом самоідентифікації, що передбачає пошук соціальної належності через групу чи субкультуру. Формується суб'єктивне відчуття приналежності до певного молодіжного середовища, яке стає основою самототожності, забезпечуючи почуття єдності з оточенням. Визначаючи своє місце серед інших та орієнтуючись на певні культурні зразки, молода людина водночас усвідомлює себе частиною світової спільноти, поділяючи спільні цінності, уявлення про світ і роль людини в ньому, що сприяє формуванню її соціальної ролі [25].

Глобалізація, у загальному сенсі, є феноменом взаємозалежності держав, економік і культур, що проявляється через «стиснення світу» та посилене усвідомлення людством своєї єдності в усіх сферах життєдіяльності. Активне розширення глобальних політичних, економічних та соціокультурних процесів сприяє залученню молоді до цих змін, що може виявлятися як у реалізації власних інтересів, так і в опозиції до глобалізаційних тенденцій у вигляді антиглобалістських чи альтерглобалістських рухів.

Сучасна молодь нерідко асоціюється з такими негативними характеристиками, як безвідповідальність, соціальна пасивність, прагнення до швидкого матеріального збагачення, моральна нестабільність тощо. Це

лише частина стереотипів, які формують загальний портрет молодого покоління. Молодіжні групи проходять трансформацію соціальних ролей – від тих, що нав'язуються родинним середовищем, до тих, які диктує суспільство та культурний простір.

У сучасному світі, де панує «віртуальність» та «реальна віртуальність» (за М. Кастельсом), рольовий перехід може виходити за традиційні межі, переміщуючись у цифровий простір. Це інколи призводить до девіантних форм поведінки, зокрема залежності від комп'ютерних ігор або соціальних мереж.

Молоде покоління сьогодні вільне від багатьох традиційних ідеалів та моральних норм, але водночас відкрите до нових цінностей. Їхнє сприйняття залежить від чітко визначених життєвих орієнтирів – як на особистісному рівні, так і в межах суспільства та світового простору.

Таким чином, молодіжна субкультура є своєрідною реакцією на процес глобалізації. Її виникнення зумовлене двома основними факторами: універсально-біологічними, пов'язаними з віковими особливостями молоді, та конкретно-історичними, що визначають зміст і форми прояву молодіжних субкультур.

Субкультура хіпі, з огляду на соціально-історичні обставини, не могла виникнути в XVII чи XIX століттях, або у першій половині XX століття. Політичні чинники, що впливають на формування молодіжних субкультур, проявляються в тому, що ці субкультури стають реакцією на певні політичні події як у межах окремих держав, так і на міжнародному рівні. Наприклад, рух скінхедів, який зародився у Великій Британії, спочатку був аполітичним. Однак із часом у ньому виникли різні відгалуження: деякі групи підтримували націоналістичні ідеї, інші боролися з расовими упередженнями, а окремі напрями проголошували принципи анархізму, соціалізму чи комунізму [26].

Глобалізація сприяла поширенню цих молодіжних рухів далеко за межі Великобританії. Єдиний стиль одягу, спільні ідеї та визначені пріоритети стали об'єднуючими чинниками для представників цієї субкультури в різних країнах.

У наукових колах досі немає єдиної думки щодо часу появи молодіжних субкультур і контркультури загалом. Наприклад, дослідниця Маргарет Мід припускала, що субкультурні явища почали формуватися разом із виникненням давньосхідних цивілізацій 5-6 тисяч років тому [8]. Проте, на той час молодь ще не виділялася як окрема соціальна група, тому навряд чи можна говорити про існування молодіжної субкультури у сучасному розумінні. Скоріше, її формування слід пов'язувати із становленням індустріального суспільства, капіталізму та початком науково-технічної революції приблизно 200-250 років тому.

Деякі дослідники розглядають молодіжну культуру як відносно нове явище [9]. На їхню думку, молодіжна субкультура виникла в 1950-х роках у США та Західній Європі, а в СРСР – у 1950-1960-х роках ХХ століття. Вони заперечують, що сукупність цінностей, звичаїв і традицій, характерних для молоді в попередні епохи, наприклад у XVII чи XIX століттях, можна вважати субкультурою як окремим культурним феноменом. Дійсно, раніше поняття «молодіжна субкультура» у сучасному значенні не використовувалося.

На думку К. Брейзера, ще у 1940-х роках молоді люди споживали ті ж самі товари, що й старше покоління. Вони відвідували ті ж самі заклади, слухали однакових виконавців і дотримувалися подібного стилю в одязі та зачісках.

Серед соціальних і конкретно-історичних чинників, що сприяли поширенню молодіжних субкультур у другій половині ХХ століття на Заході, зазвичай виділяють такі основні причини: зростання рівня доходів серед представників середнього класу, зокрема й молодого покоління в

1950-х роках; а також розвиток нових технологій, які зробили можливим запис і поширення музичної культури (радіоприймачі, магнітофони, CD- і DVD-носії, різноманітні програмні засоби тощо) [10].

Аналізуючи роль музичних течій у молодіжних субкультурах, С. Фріз зазначав, що саме через альтернативну музику молодь виражає свою незгоду з масовою культурою, яка поступово комерціалізувала навіть такі форми протесту, як рок-н-рол. На думку дослідника, альтернативний рок слугує для молоді засобом комунікації, що допомагає формувати власну субкультуру, відмінну від мейнстріму [11].

Американський дослідник В. Тернер розглядав громади хіпі крізь призму соціокультурних ритуалів і символів [12]. У зв'язку з цим з'явилися музеї, присвячені історії молодіжних субкультур, таких як бітники, хіпі, рокери, панки, а також публікації, що зберігають їхній фольклор і сленг.

Як окремий науковий напрям вивчення молодіжних субкультур сформувалося наприкінці 1950-х років у Великій Британії, а згодом поширилося на Північну Америку та Австралію. Було створено дослідницькі центри, почали готувати дипломованих фахівців, розробляти навчальні програми та публікувати наукові статті. У 1960-1970-х роках культурні дослідження молодіжних субкультур увійшли до числа обов'язкових курсів із культурології в багатьох британських університетах.

На різних історичних етапах проблема формування субкультур, зокрема молодіжних, трактувалася крізь призму міфологічних уявлень, релігійного світогляду, ідеологічних доктрин та наукових парадигм.

В історії наукової думки існують різні підходи до пояснення процесу становлення молодіжних субкультур та ролі молоді в суспільних відносинах. Серед ключових факторів, що впливають на формування молодіжних субкультур, можна виділити універсально-біологічні (зумовлені віковими особливостями молоді), конкретно-історичні (що визначають зміст і форми прояву молодіжної субкультури) та політичні, при

чому політичні чинники пов'язані з реакцією молоді на соціально-політичні події як національного, так і міжнародного масштабу.

Поява молодіжної субкультури пов'язана з переходом суспільства від індустріальної до постіндустріальної стадії розвитку, яка характеризується політичним і культурним плюралізмом, різноманітністю стилів поведінки, децентралізацією влади, фрагментарністю, мінливістю та еклектизмом. У процесі її становлення формується внутрішня структура, що не є однорідною та включає численні напрями і групи, які розрізняються за соціальним становищем, стилем життя, музичними вподобаннями, дозволяям, одягом і мовою спілкування.

Молодіжна субкультура значно відрізняється від субкультур інших вікових груп, демонструючи різноманіття форм та неформальний статус. Її відносини з офіційною владою є суперечливими: вона може не визнавати авторитет держави, залишаючись при цьому невизнаною самою владою через відсутність юридичного оформлення. Вхідження до субкультури не має чітко визначених умов, а чисельність її учасників є нестабільною. Така мінливість пояснюється тим, що молодіжна субкультура є перехідною стадією в процесі становлення особистості, яка поступово втрачає значення з адаптацією до дорослого світу.

Хоча молодіжні субкультури часто культивують протест проти суспільних норм, вони водночас сприяють соціалізації молоді, виконуючи ті функції, з якими не справляються традиційні інститути – сім'я, освіта, держава, право та офіційні молодіжні організації. Стиль залишається одним із ключових елементів субкультури, відображаючи певну манеру одягатися, спілкуватися, поводитися та споживати культурні продукти [13].

Різноманіття сучасних молодіжних субкультур вимагає розглядати їх не як єдине явище, а як сукупність багатьох, іноді протилежних за зовнішніми проявами течій, які об'єднує спільне прагнення дистанціюватися від «конформістської» культури дорослих.

Аналізуючи молодіжні субкультури, особливу увагу слід приділити їхнім зовнішнім проявам – стилістиці, яка відіграє ключову роль у процесах ідентифікації та соціалізації особистості в межах субкультурної спільноти. Вона не лише несе певне психологічне та символічне навантаження, а й формує завершений образ представника субкультури.

Зовнішні атрибути молодіжних субкультур змінюються з часом, відображаючи модні тенденції суспільства. Основними елементами є зовнішній вигляд особи – стиль одягу, зачіска, косметика, аксесуари. Важливу роль відіграє й оформлення життєвого простору представників субкультури (інтер'єр, побутові предмети). Крім того, мода проявляється у творах мистецтва, архітектурі, літературі. Феномен моди має три ціннісні рівні: стандарти й об'єкти як ціннісні орієнтири; внутрішні («атрибутивні») цінності; зовнішні («денотативні») цінності.

У сучасному суспільстві мода виконує комунікативну, інтеракційну, компенсаторну, регулятивну, інноваційну та соціально-психологічну функції.

Комунікативна функція забезпечує передачу інформації між представниками субкультури, де мода виступає як соціальний знак і символ. Інтеракційна функція сприяє соціальній взаємодії. Компенсаторна дозволяє молоді задовольняти певні потреби, а регулятивна – формує їхню поведінку як у суспільстві, так і в межах субкультури. Інноваційна функція визначає нові стилі та тренди, що розвиваються в молодіжних спільнотах. Соціально-психологічна функція допомагає інтегрувати суспільні норми та цінності [15].

2.2. Характерні риси молодіжних субкультур у світі та в Україні

Молодіжні субкультури почали формуватися в післявоєнний період, у другій половині XX століття. Перші прояви цього явища з'явилися в США

на початку 1950-х років, а згодом поширилися в інших країнах, насамперед у Західній Європі.

Нові покоління молоді виникли разом зі зміною способу життя та суспільного статусу. Під час Другої світової війни багато юнаків і дівчат у США замінили своїх батьків, які пішли на фронт, як у сім'ї, так і на робочих місцях. Це надало їм більше самостійності та впевненості в собі. До війни про підліткову свободу в американському суспільстві майже не йшлося, але в кінці 1940-х, коли значна частина військового виробництва була переорієнтована на мирні потреби, рівень добробуту зріс, що вплинуло на спосіб життя молоді [2].

Разом із відчуттям самостійності з'явилася фінансова незалежність, адже молоді люди почали заробляти власні кошти, що прискорювало процеси «дорослішання» та формувало критичний погляд на життя. У порівнянні з попередніми поколіннями, молодь 1950-х років демонструвала більшу мотивацію до досягнення цілей, орієнтацію на кар'єрний успіх і високий рівень амбіцій. Однією з головних форм розваг стали вечірки, які набули масового поширення. У цей же період відбулися значні зміни у музичних вподобаннях: протестні ідеї, прагнення свободи та рівності знайшли відображення в рок-н-ролі.

Молодь 1940–1950-х років нерідко називають «новим класом», адже саме в цей час почався процес руйнування класових і національних бар'єрів. Уже наприкінці 1950-х у США з'явилися «бітники» – попередники таких молодіжних субкультур, як панки та хіпі, що стали масовим явищем у 1960-х роках.

Первісно термін «бітник» не мав конкретного значення і використовувався для позначення будь-яких осіб, які так чи інакше були пов'язані з різномірним нью-йоркським артистичним середовищем. Згодом цей термін зазнав значних змін і до кінця 1950-х років почав означати цілий культурний пласт – молодих людей, які демонстрували слабкий інтерес до

життя за принципом «американської мрії» – з новим будинком, автомобілем і роботою в якій-небудь великій корпорації. Термін «бітник» не ніс позитивного забарвлення і вживався в зневажливому, насмішливому контексті.

Одним з основних атрибутів бітника вважався чорний светр (обов'язково з високим горлом на зразок водолазки) та берет; також допускались білі футболки без малюнків. Доволі часто носили подвійні барабани бонго — як символ культури темношкірого населення. Певної зачіски бітники не мали, проте волосся здебільшого було довгим (приблизно до плечей) і майже завжди прямим. В одязі переважав чорний колір. Зазвичай бітники носили темні непрозорі окуляри. Окрім чорного, для обох статей була характерна смугаста одежа та сутани з капюшонами. Для чоловіків також типовим атрибутом була «козляча борідка». Найпоширенішим взуттям були звичайні шкіряні чоботи.

Дівчата носили чорні колготки й макіяж у аналогічних тонах. Для жінок були характерні трико, светри (включно з в'язаними), довгі спідниці, капрі [16]. Примітно, що сформований бітниками стиль суттєво вплинув на формування гардеробу готів.

У 1950-х роках країни Заходу переживали економічний підйом, що спричинило зростання добробуту сімей. Батьки почали виділяти дітям більше коштів на особисті витрати, на що миттєво відреагували підприємці. Почали відкриватися молодіжні клуби, дискотеки, бари, зросли тиражі друкованих видань і виробництво товарів широкого вжитку. Саме в цей період сформувалося поняття «молодіжної моди».

Споживчі товари почали швидше перетинати кордони, посилювався обмін інформацією та економічними ресурсами, а розвиток нових технологій сприяв активнішій зацікавленості молоді політичними та економічними процесами. Підвищення рівня освіти зумовило більш пізнє

входження у доросле життя, відтермінування шлюбу та створення сім'ї. Завдяки вільному часу під час навчання молодь почала висувати вищі вимоги до якості дозвілля, що сприяло появі нових форм молодіжних субкультур.

У цей період поряд із бітниками сформувалася субкультура байкерів, яка зародилася у США, а з 1970-х років поширилася в Європі. Байкерів вирізняла агресивна поведінка та схильність до насильства.

Стереотипний зовнішній вигляд байкера: «косуха» (шкіряна куртка з блискавкою навкіс) або шкіряна мотокуртка (часто поверх мотокуртки надягають джинсову або шкіряну жилетку без рукавів із «кольорами» – символікою мотоклубу), шкіряні штани. Байкери часто носять довге волосся, вуса, бороди. Для захисту очей від вітру використовують окуляри, часто ігнорують шоломи, хоча іноді надають перевагу каскам у стилі вермахту, рідше – у стилі німецьких солдатів часів Першої світової війни. Каски можуть бути як справжніми, так і стилізованими.

Ще одним важливим проявом байкерської субкультури є численні байк-шоу, байкслети, мотошоу та інші заходи, пов'язані з мотоциклами. Найчастіше ці події мають характер шоу з участю музикантів, каскадерів. Важливою складовою також є вживання алкогольних напоїв, насамперед пива. Найбільш відомими у світі є Bike Week у Дейтоні, Флорида, США, та моторалі в Стерджисі, Південна Дакота, США (Sturgis Motorcycle Rally) – найстаріше та найбільше байк-шоу [17].

У Великій Британії на тлі невдоволення політикою консервативного уряду, який обмежував рівень заробітної плати, виникла субкультура «тедді бойз». Це були молоді люди з робітничого класу, які прагнули наслідувати стиль життя заможніших однолітків і вдягалися за модою епохи Едварда VII (звідси «Тедді»). Типовий образ тедді-боя включав «брюки-дудочки», сюртук з подвійним коміром, галстук-метелик у стилі вестернів. Тедді-бої вирізнялися агресивною поведінкою, багато з них входили до місцевих

хуліганських угруповань. У музиці спочатку надавали перевагу американському блюзу, кантрі та свінгу, згодом – рок-н-ролу та скіфлу, який увібрав у себе стиль тедді-боїв.

На початку 1960-х субкультура тедді-боїв почала зникати, а на зміну їм прийшли моди. Однак у середині 1970-х років у Великій Британії субкультура тедді-боїв відродилася: з'явилися музичні гурти, що грали рокабіллі, а в Лондоні існував знаменитий магазин Too Fast To Live, Too Young To Die, що належав Бів'єн Вествуд та Малкольму Макларену. Це стало останнім відродженням стилю, незважаючи на спроби його відновлення на початку 1990-х серед прихильників брит-попу [18].

Крім того, почали з'являтися субкультури, пов'язані з містичними вченнями (ню-ейдж) та екстремальними видами спорту (скейтбордисти, сноубордисти тощо). Наступне десятиліття принесло значні зміни в політиці, економіці та культурі, що вплинуло на подальший розвиток молодіжних субкультур.

Холодна війна між СРСР і США визначала міжнародні відносини того часу, охоплюючи геополітику, військову сферу, економіку та інформаційні технології. Гонка за освоєння космосу дала старт пілотованій космонавтиці, а наукові та технічні досягнення суттєво полегшили життя людей у всьому світі. Паралельно відбувався світовий економічний підйом, зокрема «економічне диво» в низці європейських і азійських країн [10].

1960-ті роки стали періодом транснаціоналізації економіки та масштабної комп'ютеризації. Прискорення технологічного прогресу вплинуло на формування молодіжних субкультур: якщо раніше протягом життя одного покоління людей змінювалося кілька поколінь техніки, то після 1960-х років технології почали змінюватися ще швидше. Постійний розвиток комп'ютерних технологій і мобільного зв'язку відбувається щороку, а іноді й частіше, що спричиняє радикальні соціальні трансформації.

У процесі глобалізації технічний прогрес набирає небачених темпів, скорочуючи цикли зміни технологічних трендів. Мода на нові технологічні розробки триває від одного до трьох років. Нововведення, що з'являються в розвинених країнах — центрах глобалізації, завдяки сучасним засобам комунікації швидко поширюються на напівпериферійні та периферійні регіони. У цій гонитві за інноваціями та модними трендами найбільшого успіху досягає молодь.

Саме в цей період суспільство вперше зазнало відкритого вікового поділу: молодь активно заявила про свої права на самовираження. Зростаюче невдоволення політикою Шарля де Голля та соціальна криза у Франції спричинили хвилю молодіжних протестів, кульмінацією яких стала «студентська революція» 1968 року, що призвела до зміни влади. Це стало поштовхом до активного розвитку молодіжного, екологічного, антивоєнного та феміністського рухів.

Субкультура бітників стала основою для появи хіпі, що зародилися в США та досягли піку популярності в другій половині 1960-х років, зокрема у 1967 році. Первісно хіпі виступали проти пуританської моралі деяких протестантських церков, а також пропагували прагнення повернутися до природної чистоти через любов і пацифізм. Їхній рух був спрямований проти політичного та економічного устрою, особливо на тлі війни у В'єтнамі. Один з найвідоміших лозунгів хіпі: «Make love, not war!», що означає: «Займайтеся любов'ю, а не війною!» [10].

Початком руху хіпі можна вважати 1965 рік у США. Основним принципом субкультури було ненасильство (ахімса). Хіпі носили довге волосся, слухали рок-н-рол, жили в комунах, подорожували автостопом, захоплювалися медитацією і східною містикою та релігіями, головним чином дзен-буддизмом, індуїзмом і даосизмом, багато з них були вегетаріанцями. Оскільки хіпі часто вплітали квіти у волосся, роздавали квіти перехожим і вставляли їх у дула зброї поліцейських і солдатів, а також

використовували гасло «Flower Power» («сила» або «влада квітів»), їх стали називати «дітьми квітів».

Пік популярності руху припав на 1967 рік (так зване «літо любові»), коли були випущені неофіційні гімни хіпі – «San Francisco (Be Sure to Wear Flowers in Your Hair)» (автор – Джон Філіпс з The Mamas & the Papas, виконував співак Скотт Маккензі), «All You Need Is Love» і «She's Leaving Home» The Beatles. Музичною проєкцією руху стала психоделічна музика. У 1967 році в Нью-Йорку відбулася прем'єра психоделічного мюзиклу «Волосся», учасники якого з'являлися на сцені оголеними: з рухом хіпі пов'язана популяризація нудизму [19].

Незважаючи на занепад хіпі-руху в глобальному масштабі, його представників і досі можна знайти в багатьох країнах світу. Деякі ідеї хіпі, що здавалися в 1970-ті роки консервативним обивателям утопічними, увійшли до менталітету сучасної людини.

Культура «хіпі» має свою символіку, ознаки приналежності й атрибути. Для представників руху хіпі, згідно з їхнім світоглядом, характерне впровадження до костюма етнічних елементів: намиста, сплетеного з бісеру або ниток, браслетів («фенечок») тощо, а також використання текстилю, пофарбованого у техніці «тай-дай» (або інакше — «сібора») [19].

Рух хіпі мав своїх послідовників і в СРСР, хоча радянське суспільство гостро критикувало їхній зовнішній вигляд і спосіб життя. Часто слово «хіпі» вживалося як синонім «нероби» чи «наркомана».

У кінці 1980-х – на початку 1990-х років виникає субкультура рольовиків. Це молоді люди, які відтворюють сюжети улюблених книг або фільмів, розігруючи їх у спеціально відведених місцях чи навіть у повсякденному житті. Через складність постановок до цієї спільноти здебільшого належали інтелектуально розвинені люди, які були начитаними, інтелігентними та миролюбними.

Рольовики вважають самоочевидним заохочення виходу людини з базової соціально-культурної структури. Традиція вимагає, щоб рольовик прийняв альтернативну самоідентифікацію – ігрове ім'я, нерідко й ігрову расу або національність, які слугують ознакою приналежності до спільноти. Проте рольовики не підтримують надмірного занурення в гру та засуджують «тих, хто загрався», вбачаючи в рольовому русі корисний для соціалізації спосіб втечі від рутини та повсякденності. Насамперед цінуються такі можливості:

- скинути тягар соціальних норм і обов'язків (можливість у межах ігрової ролі не дотримуватись етикету, бездумно застосовувати грубу силу або обман);
- реалізувати себе як фахівця в іншій сфері (працівник інженерно-технічної галузі реалізує гуманітарні інтереси; працівник інтелектуальної праці переходить до прикладних фізичних занять);
- зіграти незвичну соціально-культурну роль, зокрема дуже екзотичну (кардинал, селянин, самурай, черниця тощо).

Втім, деякі використовують рольові ігри для ескапізму. Саме в рольовому середовищі з'явилися ігри глибокого вживання в образ, що підкреслює привабливість ескапізму для молоді.

Широко поширені різноманітні ритуали: ініціації, принесення присяг, прийняття зброї тощо. У них використовуються мелодії та пісні, однак музична творчість застосовується ширше. Важко окреслити специфіку музики, характерної для рольового руху, оскільки автори працюють у різних жанрах, проте деякі рольовики вважають, що фентезі-жанр найкраще відображає емоційну сторону життя: від тріумфальної важкої музики битви до натхненної ліричної музики кохання або скорботи за загиблими. Ті самі сюжети (героїчних битв або любовні) домінують і у власній творчості рольовиків.

Атрибутика рольовиків походить від предметів, зображених у романі «Володар перснів» Дж. Р. Р. Толкіна. Популярні «магічні» персні та різноманітні кулони, браслети з бісеру (запозичені з субкультури хіпі), пов'язки на голову, зручні у використанні під час тренувань і в польових умовах [20].

Зміни в економічній політиці та соціальному житті кінця 1970-х — початку 1980-х років суттєво вплинули на молоде покоління. У відповідь на ці зміни, спочатку у Великій Британії, а згодом у США, Канаді та Австралії, виникла музична субкультура панків. Вона пропагувала ідеї прогресивізму, виступала за розширення особистої свободи та незалежності молоді. Панки критично ставилися до офіційної культури, громадського та політичного життя. Такі поняття, як «анархізм», «соціалізм», «антимілітаризм» та «антикапіталізм», стали основою їхньої ідеології.

Основними атрибутами панк-субкультури є яскраво виражені зачіски, зокрема ірокези або поголені частини голови, шкіряні куртки з металевими заклепками та нашивками, рвана або навмисне пошкоджена одяга, важке взуття на зразок армійських черевиків із кольоровими шнурівками. Панк-культура тісно пов'язана з використанням аксесуарів на кшталт пірсингу, ланцюгів, металевих браслетів, а також із поширенням протестних гасел та символів. Естетика стилю має принцип «зроби сам» (DIY), що підкреслює індивідуальність і відмову від масової культури. Музика (здебільшого панк-рок) та ідеологія анархізму або радикального нонконформізму доповнюють образ, формуючи цілісний протестний стиль життя і вигляду [21].

На основі постпанк-музики наприкінці 70-х років виникла субкультура готів. Вона сформувалась як реакція на соціальну байдужість та поверхневність масової культури. Ідеологічно готи тяжіють до тем емоційної глибини, філософського осмислення смерті, самотності, естетики меланхолії та краси у темному. Їхній зовнішній вигляд вирізняється темним одягом, часто чорного кольору, з елементами вікторіанського або

середньовічного стилю, контрастним макіяжем (бліда шкіра, темні губи та очі), символікою, пов'язаною з містикою, окультизмом чи романтикою смерті. Атрибутика доповнюється прикрасами зі срібла, мереживом, хрестами, а також музикою в стилях готик-рок, дарквейв і суміжних напрямках, що створює цілісний образ відстороненого, глибокого й естетизованого протесту [22].

На базі готичної субкультури виникли радикальні рухи, зокрема сатаністи. Вони відкрито відкидали церковні традиції, що проявлялося у зневажливому ставленні до релігійних символів, а іноді навіть у жертвоприношеннях.

Паралельно, у 1974 році в США зародилася ще одна музична субкультура – хіп-хоп. Її представники носили вільний широкий одяг, цікавилися баскетболом, бійбоксом і складали римовані тексти, які виконували речитативом. Згодом хіп-хоп став основою для понад двадцяти музичних жанрів, що з'явилися як у 1970-х, так і в наступні десятиліття.

Глобальні трансформації, такі як перехід від індустріального до постіндустріального суспільства та загострення екологічних проблем, сприяли появі міжнародної екологічної організації «Грінпіс» і політичних партій «зелених». На їхній основі сформувалася субкультура «екологістів», яка об'єднала людей, що боролися за збереження навколишнього середовища. До їхніх лав входили не лише активісти, а й відомі особистості – представники аристократії, політики, зірки кіно та телебачення.

Окремим напрямком панк-року в США стала субкультура «емо», яка на початку 2000-х проникла у молодіжне середовище багатьох країн. Її представники носили чорне волосся з довгим косим чубчиком, що закривав одне око, та поєднували в одязі чорний і рожевий кольори. Вони відзначалися високою емоційністю, прагненням до самовираження та гостро реагували на несправедливість. Водночас емо-культура була миролюбною та не конфліктувала з іншими молодіжними рухами.

Серед спортивних субкультур виділяються «фани» – активні футбольні вболівальники. Їхня діяльність іноді асоціюється з кримінальним середовищем, оскільки фанати часто беруть участь у бійках та масових заворушеннях. Однак для багатьох із них найголовніше – емоційна розрядка та підтримка улюблених команд [2].

Особливий інтерес до молодіжної субкультури в Радянському Союзі припав на кінець 1970-х – початок 1980-х років. У цей період провідними напрямками її дослідження стали педагогіка та кримінологія, що було зумовлено актуальністю проблеми «важких підлітків». Згодом активний розвиток отримала й соціологія молоді, яка мала на меті виконання соціального замовлення та демонстрацію переваги моральних засад радянського суспільства над західними країнами. Радянська молодь мала відповідати ідеалу «радянської людини» – ідейно відданої, освіченої та вихованої в дусі соціалістичних цінностей.

Емпіричні дослідження того часу переважно базувалися на цих ідеологічних настановах. Молодіжні субкультури, разом із модними тенденціями та проявами девіантної поведінки, перебували під контролем партійних і державних органів. Перший відкритий діалог із представниками субкультур (зокрема, руху хіпі) відбувся лише в період перебудови, коли провідний журнал «Соціологічні дослідження» організував круглий стіл. До цього часу проблеми молодіжних субкультур у науковій пресі фактично не висвітлювалися.

Дослідження процесу соціалізації молодого покоління зосереджувалися на аналізі ефективності шкіл, молодіжних організацій, клубів і гуртків, тоді як діяльність неформальних об'єднань залишалася поза увагою або ж свідомо замовчувалася. Натомість активно пропагувалися теми соціалістичного змагання, роботи добровільних народних дружин, студентських будівельних загонів та участі молоді в

розвитку нових міст. Одним із центральних питань досліджень було формування соціалістичних ідеалів серед молоді та її ставлення до них [13].

У радянському науковому дискурсі молодіжна субкультура та неформальні рухи здебільшого розглядалися як прояви девіантної поведінки, що суперечили офіційній ідеології.

Традиція, що зародилася ще за радянських часів, розглядати всі суспільні процеси крізь призму класового підходу призвела до того, що молодь переважно сприймалася як структурний елемент суспільства, активний агент соціальної мобільності та резерв робітничого класу. Натомість питання молодіжної субкультури не завжди ставало предметом глибокого соціально-політичного аналізу.

До кінця 1980-х років у СРСР дослідження молодіжної проблематики зосереджувалися на питаннях відтворення соціальної структури та механізмів соціальної мобільності. Однак із початком перебудови в науковому дискурсі почали активніше обговорювати так звані «неформальні» молодіжні рухи, організації та угруповання, особливо кримінальні. Якщо для європейських країн таким тригером стала студентська революція 1968 року, яка привернула увагу до молодіжних суб- і контркультур, то в радянському суспільстві подібним сигналом став сплеск молодіжної злочинності у другій половині 1980-х років [10].

У 1990-х роках аналізом молодіжних неформальних об'єднань в Україні активно займалися такі дослідники, як М. Головатий, В. Бебик, Т. Белавіна, В. Духневич, В. Пилипенко, Т. Поснова, В. Ребкало, М. Слюсаревський, В. Ціба, які розглядали молодіжні рухи та субкультури у контексті підвищення політичної культури суспільства. Тематика злочинних молодіжних організацій висвітлювалася у роботах І. Сундієва, Г. Забрянського та журналіста Ю. П. Щекочіхіна. Окрему увагу приділяли питанням моральної деградації армії (Б. Калачов), проблемам наркоманії та

проституції серед молоді, а також феномену рок-музики (М. Ілле, О. Сакмаров, Н. Саркітов).

Поява Інтернету в кінці 80-х років створила можливість безмежного доступу до інформації, що об'єднало людські та техніко-технологічні ресурси для розв'язання різноманітних завдань. Це значно прискорило процеси передачі та обробки інформації, що в свою чергу сприяло підвищенню ефективності людської діяльності. Тому не дивно, що західні молодіжні рухи швидко набули популярності і в Україні, породивши нові субкультури. Однією з таких стала субкультура металістів і прихильників рок-культури, відмінними рисами яких є зухвала поведінка та агресивний зовнішній вигляд. Їхній стиль включає чорний одяг, багато металевих елементів, а також символи черепів, гасла та нецензурні написи. Серед їхніх атрибутів часто можна побачити шкіряні куртки «косухи», «косовороти», сережки, персні з символікою черепів або пентаграм. Проте їхня зовнішня агресивність часто контрастує з характером самих представників цієї субкультури, багато з яких ведуть звичайне професійне життя.

Зі вступом інформаційної революції, пов'язаної з масовим використанням персональних комп'ютерів, виникають нові субкультури «віртуальних молодіжних спільнот» в Інтернеті. Окрім традиційних музичних та протестних рухів, таких як рейв-культура чи джанглісти, починають з'являтися онлайн-спільноти та інтерактивні субкультури.

Однією з перших віртуальних спільнот стала міжнародна аматорська мережа «фідонет», що виникла у США і мала на меті швидку передачу інформації між комп'ютерними користувачами. Вже через кілька років фідонет здобув популярність у деяких пострадянських республіках. Поряд із цією спільнотою, виникла інша Інтернет-субкультура — «покидьки», що характеризуються використанням спеціальних граматичних викривлень у мовленні. Їхній сленг згодом став популярним і на рекламних плакатах, і в усній мові молоді. Також серед «покидьків» поширена нетерпимість до

сексуальних та національних меншин. Крім цього, можна виділити й інші віртуальні субкультури, такі як геймери (прихильники комп'ютерних ігор), блогери, які активно ведуть свої Інтернет-сторінки, любителі різних літературних і художніх напрямів, хакери та багато інших [11].

Стрімкий розвиток інформаційних технологій сприяв появі нової субкультури – блогерства, яка стала невід'ємною частиною сучасного культурного простору та активно відображає динаміку інтернет-спільноти.

Блогерство – це відносно молода субкультура, що зосереджується на особистості, вмінні створювати унікальний контент і взаємодіяти з аудиторією в мережі. Ця сфера розвивається надзвичайно швидко: дедалі більше людей ведуть блоги, демонструють свої навички в соціальних мережах і прагнуть монетизувати свою діяльність.

Існує багато різновидів блогерів, серед яких:

- Лайфстайл-блогери – висвітлюють теми повсякденного життя, подорожей, моди, краси, здоров'я та кулінарії.
- Блогери-експерти – спеціалізуються на певній тематиці, мають глибокі знання у своїй сфері та діляться ними з підписниками. Їхня популярність залежить від актуальності теми й рівня професійності.
- Розважальні блогери – створюють контент для дозвілля, використовуючи гумор, меми та інші розважальні матеріали.
- Інфлюенсери – мають значну аудиторію та здатні впливати на думки, смаки й поведінку людей завдяки своїй популярності. Це можуть бути співаки, письменники, політики тощо.
- Освітні блогери – поширюють навчальні матеріали, зокрема відеоуроки, статті, курси та презентації [13].

Блогер відіграє роль транслятора сучасних ідей, формуючи контент у соціальних мережах. Його вплив на аудиторію може бути як позитивним, так і негативним, адже він здатен впливати на психоемоційний стан

підписників і їхнє сприйняття реальності. Водночас блогерство дозволяє порушувати важливі суспільні теми, надаючи їм публічного розголосу.

На сьогодні майже кожна молодіжна субкультура активно представлена в Інтернет-просторі через сайти, блоги та соціальні мережі. Використання цих платформ має на меті інформувати членів спільноти та широку громадськість про внутрішню діяльність руху, його ціннісні орієнтації, акції, обговорення та інші важливі теми.

Це призводить до формування певних моделей поведінки серед учасників субкультури та їхнього позиціонування в контексті інших молодіжних рухів. Особливо це стало помітним останнім часом, коли представники різних субкультур активно залучають своїх членів до участі в соціальних та політичних акціях. Таким чином, вони мають вплив на прийняття рішень державними, політичними та громадськими організаціями, формуючи громадську думку як у межах окремих субкультур, так і на міжнародному рівні.

Висновки до розділу 2

Процеси глобалізації та розвитку соціальних медіа суттєво вплинули на еволюцію молодіжних субкультур, як на світовому рівні, так і в Україні. Глобалізація сприяла швидкому поширенню нових культурних ідей, технологій та соціальних рухів, зокрема завдяки Інтернету, що дозволило молодіжним спільнотам швидше обмінюватися досвідом і розширювати свою присутність у глобальному просторі. Соціальні медіа стали важливим інструментом для обміну інформацією, організації акцій та формування громадської думки серед молоді.

Характерні риси молодіжних субкультур у світі і в Україні відображають спільні тенденції, зокрема прагнення до самовираження, протесту проти традиційних норм і цінностей, а також активне

використання сучасних технологій для організації своїх рухів. В Україні, хоча й існують певні особливості, молодіжні субкультури також активно взаємодіють з глобальними течіями, надаючи їм національного забарвлення та контексту.

Молодіжну субкультуру в контексті глобальних трансформацій з точки зору політичної науки варто аналізувати крізь призму її динамічного розвитку, акцентуючи увагу на соціокультурних конфліктах та щоденних взаємодіях молоді.

Молодіжна субкультура у символічній формі відображає політичну й економічну нерівність соціальних груп (класів, етнічних спільнот, гендерних категорій), що проявляється у формуванні домінуючих акторів на світовій політичній, економічній і військовій арені.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ ВЗАЄМОДІЇ СУБКУЛЬТУР І СУСПІЛЬСТВА

3.1. Підтримка розвитку молодіжних субкультур через творчі ініціативи

Молодіжні субкультури надають підліткам можливість виразити свою індивідуальність, знайти однодумців та розвивати творчі здібності. В Україні реалізується низка програм та проєктів, спрямованих на підтримку молодіжних ініціатив у сфері культури та мистецтва.

1. Молодіжні центри та простори

Молодіжні центри та простори відіграють важливу роль у підтримці розвитку субкультур, створюючи місця для самовираження, творчості та спільних ініціатив. В Україні такі простори є платформами для розвитку різноманітних молодіжних рухів, об'єднуючи людей із різними інтересами та поглядами [25].

Одним із найвідоміших центрів, який сприяв розвитку альтернативної культури, є «MolodoZeleno» у Львові. Це місце стало не лише майданчиком

для проведення концертів, поетичних вечорів та виставок, а й місцем, де представники різних субкультур могли реалізовувати свої проєкти. Тут часто проводилися відкриті мікрофони, зустрічі художників, презентації графіті-робіт та воркшопи з електронної музики, що допомагало молодим митцям знаходити однодумців та розвивати свої навички.

У Києві «UGO Community» є важливим осередком для молодих музикантів, урбаністів, художників і соціальних активістів. Це місце, де проводяться музичні джеми, лекції, дискусії та виставки. Молодь використовує цей простір для організації подій, які сприяють інтеграції субкультур у міське середовище.

В Одесі діє «Термінал 42», який залучає молодіжні ініціативи та підтримує розвиток альтернативної сцени. Тут проходять творчі майстер-класи, презентації арт-проєктів та кінопокази, що дозволяє молоді експериментувати з різними видами мистецтва та знаходити підтримку для власних ініціатив.

Такі молодіжні центри та простори не лише об'єднують людей навколо спільних інтересів, а й сприяють формуванню відкритого середовища для розвитку субкультур, надаючи можливості для творчості, навчання та взаємодії.

2. Громадські організації та ініціативи

Громадські організації відіграють ключову роль у підтримці розвитку молодіжних субкультур через творчі ініціативи. Вони створюють умови для самовираження, допомагають реалізовувати мистецькі проєкти, організовують події та сприяють міжнародному обміну досвідом. Завдяки активній діяльності таких організацій молодь отримує можливість розвивати свої таланти, взаємодіяти з однодумцями та інтегрувати субкультурні рухи в ширший суспільний контекст [25].

В Україні діє низка організацій, що підтримують молодіжні ініціативи. Платформа «Острів» у Харкові активно працює з молодими

митцями, організовує виставки, воркшопи та перформанси, залучаючи представників різних субкультур. Тут проводяться арт-експерименти, музичні події та лекції, що сприяють розвитку творчої спільноти.

У Києві важливу роль у розвитку субкультур відіграє ГО «Місто-сад», яка займається урбаністичними проєктами, включаючи створення відкритих просторів для графіті-художників, музичних виступів і соціальних акцій. Завдяки підтримці цієї організації молодь отримує можливість використовувати міський простір для творчих експериментів, зберігаючи баланс між мистецтвом і громадським порядком.

Фундація соціальних інновацій «З країни в Україну» реалізує масштабні освітні й культурні проєкти, що залучають молодіжні спільноти до активного розвитку мистецтва та музики. Її ініціативи включають мистецькі табори, музичні фестивалі та навчальні програми для молодих виконавців, які прагнуть розширювати власні можливості та знайомитися з міжнародним досвідом [26].

Громадські організації, такі як «Молодіжна платформа», активно працюють над створенням молодіжних рад, центрів та реалізацією різноманітних проєктів, спрямованих на підтримку молодіжних ініціатив. Вони об'єднують зусилля молоді, громад та організацій для розвитку молодіжної політики в Україні, що сприяє розвитку молодіжних субкультур через творчі ініціативи [23].

Наприклад, ГО «Кварті ком'юніті» надає грантову підтримку молоді віком від 18 до 35 років для реалізації їхніх ініціатив у напрямках волонтерства, культури, освіти та соціальної діяльності. Це включає проведення культурних заходів, таких як концерти, творчі зустрічі та майстер-класи.

Багато локальних ініціатив працює у форматі неформальних об'єднань, які підтримують розвиток альтернативних культур. Незалежні арт-колективи, DIY-спільноти та музичні об'єднання створюють платформи

для творчого зростання молоді. Вони організовують концерти, виставки та кінопокази, сприяючи популяризації незалежної культури.

Громадські організації не лише допомагають молодим митцям і активістам реалізовувати власні проєкти, а й формують культурну екосистему, у якій субкультури можуть інтегруватися у суспільство. Завдяки їхній діяльності з'являються нові можливості для творчої самореалізації, міжнародного співробітництва та розвитку альтернативної сцени в Україні.

3. Міжнародні програми та обмін досвідом

Участь у міжнародних молодіжних проєктах у сфері культури надає можливість українській молоді переймати досвід інших країн та впроваджувати нові ідеї у розвиток власних субкультур. Участь у таких ініціативах допомагає молодим митцям, музикантам, урбаністам і активістам розширювати свої горизонти, отримувати натхнення та застосовувати іноземний досвід у локальному контексті. Збірки кращих практик, такі як «Міжнародні молодіжні проєкти у сфері культури», містять описи успішних проєктів, які можуть бути адаптовані в Україні.

В Україні діє низка програм, що сприяють інтеграції молодіжних субкультур у міжнародний простір. Наприклад, «Erasmus+» підтримує культурні та мистецькі проєкти, дозволяючи молодим людям брати участь у тренінгах, мистецьких резиденціях та творчих таборах у різних країнах Європи. Українські графіті-художники, музиканти та митці часто отримують можливість навчатися в міжнародних колективах, переймати досвід і знаходити партнерів для спільних проєктів [24].

Ініціативи від «Goethe-Institut» зосереджені на розвитку сучасного мистецтва та урбаністичних практик. Вони залучають українських митців до спільних виставок, воркшопів і фестивалів у Німеччині та інших європейських країнах. Це сприяє не лише популяризації українських субкультур, а й формуванню нових форматів творчої взаємодії [25].

Програми, які підтримують міжнародні арт-резиденції, також відіграють важливу роль у розвитку субкультур. Українські художники, фотографи та музиканти беруть участь у резиденціях у Франції, Польщі, США, де працюють разом із представниками різних культурних середовищ. Це сприяє появі колаборацій, обміну ідеями та новим поглядам на розвиток субкультур.

Крім офіційних програм, існує багато неформальних ініціатив, таких як міжнародні музичні фестивалі, виставки вуличного мистецтва та незалежні культурні обміни. Наприклад, українські музичні гурти та художники беруть участь у європейських фестивалях електронної музики, панку чи хіп-хопу, що дозволяє їм не лише демонструвати свою творчість, а й знайомитися з тенденціями інших країн.

Завдяки міжнародним програмам українська молодіжна культура отримує доступ до нових форматів мистецького вираження, взаємодіє зі світовою творчою спільнотою та адаптує найкращий досвід для власного розвитку. Це сприяє більшій відкритості, різноманіттю та інтеграції молодіжних субкультур у глобальний культурний простір.

За підтримки UNICEF, в Україні функціонують молодіжні клуби, які надають можливості для творчого розвитку молоді. Ці клуби організовують тренінгові програми, форуми обміну досвідом та інші заходи, спрямовані на розвиток творчих навичок та соціальної активності молоді.

Крім того, молодіжні ради при органах місцевого самоврядування сприяють розвитку культурних та мистецьких ініціатив, спрямованих на підтримку молодіжної творчості та збереження культурної спадщини. Вони реалізують проєкти, спрямовані на підвищення обізнаності молоді щодо важливих суспільних питань, таких як права людини, екологія та гендерна рівність [14].

3.2. Інтеграція субкультур у соціокультурний простір України

Сучасний соціокультурний простір України формується під впливом різноманітних субкультурних рухів, які адаптуються до суспільних норм та, у свою чергу, впливають на них. Інтеграція субкультур відбувається через освіту, мистецтво, ЗМІ, громадські ініціативи та цифровий простір.

Освітній процес є одним із ключових механізмів інтеграції субкультур у соціокультурний простір України. Він охоплює не лише формальну освіту у школах та університетах, а й позашкільні ініціативи, курси та освітні проєкти.

У школах України поступово зростає увага до молодіжних субкультур у межах предметів соціології, історії та мистецтва. Так, на уроках історії учні вивчають феномен українського дисидентства 1960-х років, що певною мірою перегукується з андеграундними контркультурними рухами, такими як панки чи хіпі. В курсах мистецтва аналізують стиль графіті, мурал-арту та вуличної фотографії. Деякі школи навіть запрошують локальних художників для проведення воркшопів. Виховні години та спецкурси інколи присвячені феномену субкультур та їхньому впливу на суспільство [26]. Наприклад, у деяких ліцеях Києва та Львова проводилися інтерактивні зустрічі з представниками молодіжних рухів, де школярі дізнавалися про альтернативну моду, музику та стиль життя різних субкультур.

В Україні все більше вищих навчальних закладів приділяють увагу дослідженню субкультур. Наприклад, в межах соціологічних та культурологічних дисциплін розглядаються феномени урбаністичних субкультур, таких як рейвери чи скейтбордисти. У Києво-Могилянській академії на факультеті соціології студенти аналізують вплив молодіжних субкультур на урбаністичний простір та міську культуру. В Харківському національному університеті імені Каразіна на кафедрі культурології проводили лекції про українську рок- та реп-сцену як складові сучасної

ідентичності. В Одеському національному університеті ім. Мечникова студенти писали наукові дослідження про розвиток геймерської субкультури та косплей-руху в Україні.

В університетах діють тематичні гуртки, наприклад, літературні клуби для поетів-реперів або кіноклуби, що організовують перегляди кіберпанк-фільмів. Важливим є той факт, що у вишах все частіше використовують менш формальний дрес-код, що дозволяє студентам виявляти свою субкультурну приналежність.

Також у студентському житті активно проявляється вплив субкультур, наприклад університетські радіостанції та медіаплатформи висвітлюють альтернативну музику та стиль життя субкультур (наприклад, подкасти студентських медіацентрів у Львові чи Дніпрі). Деякі студенти організовують аматорські кінофестивалі, присвячені кіберпанку, аніме чи альтернативній моді. Відкриті лекції та курси, такі як воркшопи з діджеїнгу або графіті-арту, допомагають популяризувати субкультурні напрямки [26].

Університети також сприяють легалізації деяких субкультурних практик. Наприклад, у Львові студенти художніх спеціальностей створюють офіційні графіті-локації для художників, що допомагає вуличному мистецтву перейти з андеграунду до загальноновизнаного мистецтва [28].

Субкультури інтегруються у суспільство і через позашкільні освітні ініціативи. Так, наприклад у Києві та Харкові діють майстер-класи, де молодь навчається легальному графіті-мистецтву. Молодіжна ініціатива «Kiev Art Walls» організовує освітні зустрічі для художників-початківців. У Дніпрі та Одесі відкриваються школи діджеїнгу та брейк-дансу, що навчають молодь основам цих субкультур. У Києві діє освітня програма з розробки відеоігор, яка базується на геймерській субкультурі. У багатьох містах України проводяться фестивалі, присвячені культурі аніме та зустрічі косплеєрів [29].

Мистецтво та музика завжди відігравали важливу роль у розвитку та інтеграції субкультур в Україні. Вони не лише формували естетичні й ідеологічні засади окремих молодіжних рухів, а й сприяли їхньому діалогу із суспільством. Саме через творчість субкультури отримували можливість висловлювати свої цінності, транслювати ідеї та змінювати уявлення про себе серед ширшої громадськості.

Українська музична сцена завжди була багатогранною, поєднуючи традиційні мотиви з новаторськими стилями. Панк- та рок-рух розвивався ще з кінця XX століття, коли такі гурти, як «Брати Гадюкіни», поєднували протестні ідеї з національним колоритом. У 1990-х роках популярність здобула українська альтернативна музика, яка сприяла формуванню нових молодіжних субкультур. Гурти на кшталт «Воплі Відоплясова» або «Тартак» експериментували з жанрами, привносячи в українську сцену елементи панку, репу та електронної музики.

Реп-сцена в Україні розвивалася повільніше, але згодом стала частиною молодіжної культури. Виконавці використовували цей жанр не лише як розважальний, а й як спосіб соціального висловлювання. Реп став голосом міських субкультур, дозволяючи молоді висловлювати свої погляди на суспільні проблеми, політику та національну ідентичність. З часом він інтегрувався в загальну культурну картину країни, демонструючи, що навіть андеграундні жанри можуть мати значний вплив на суспільство.

Не менш важливим елементом інтеграції субкультур є вуличне мистецтво. Графіті, стріт-арт та мурали з'явилися в українських містах ще у 1990-х роках, коли молодь почала експериментувати з новими формами самовираження. Спочатку графіті вважалося маргінальним явищем, однак із часом воно набуло статусу важливого культурного інструменту. Художники почали використовувати міські простори для висловлення соціальних меседжів, створюючи мурали, які відображали суспільні зміни, історичну пам'ять або протестні настрої. Сучасний український стріт-арт

став частиною міської ідентичності, інтегруючи субкультури у загальний культурний простір.

Ініціатива «Mural Social Club» залучає вуличних художників до створення масштабних муралів у містах України. Деякі з робіт графіті-райтерів із андеграундного рівня переходять у статус загальноновизнаних арт-об'єктів.

Фестивалі відіграють важливу роль у комунікації між субкультурами та суспільством. Події, що збирають представників різних молодіжних течій, створюють простір для обміну ідеями, музикою та мистецтвом. Вони сприяють руйнуванню стереотипів і демонструють суспільству багатогранність альтернативної культури. Наприклад, фестивалі, що об'єднують шанувальників року, електронної музики та вуличного мистецтва, допомагають зруйнувати бар'єри між окремими молодіжними групами та інтегрувати їх у ширший соціокультурний контекст [27].

Фестивалі «Файне Місто», «Республіка» та «Zaxidfest» об'єднують представників різних субкультур – панків, готів, металхедів, хіп-хоперів. Ці заходи не лише стають місцем обміну ідеями між різними групами, а й формують позитивний імідж субкультур у суспільстві [27].

Електронна музика та рейв-культура, які виникли в Україні у 1990-х роках, також стали частиною цього процесу. Спочатку це була субкультура, орієнтована на невеликі андеграундні тусовки, однак із часом електронна музика стала частиною міського життя. Великі вечірки, організовані в промислових зонах, покинутих будівлях чи відкритих просторах, створюють нову форму соціальної взаємодії, де молодь може вільно висловлювати свої ідеї та сприймати альтернативну культуру.

Інтернет відіграє ключову роль у взаємодії субкультур з українським суспільством. Соціальні мережі, такі як Telegram-канали українських андеграундних музичних сцен, YouTube-канали з аналізом субкультурних

явищ (наприклад, про історію хардкору чи реп-культури в Україні), популяризують субкультурні рухи.

Деякі блогери та інфлюенсери стають носіями субкультурних цінностей. Наприклад, українські TikTok-блогери розвивають напрямки альтернативної моди (емо, готика, панк), знімаючи освітній контент про історію та особливості цих стилів.

Субкультурні групи також активно беруть участь у громадській діяльності. Наприклад, українські скейтбордисти разом із міськими активістами створюють ініціативи для розвитку скейт-парків, як це було в Києві та Львові. Байкерські клуби займаються благодійними ініціативами, а музичні гурти беруть участь у соціальних проєктах.

З початком повномасштабної війни в 2022 році українські субкультурні спільноти не залишилися осторонь суспільних процесів. Вони активно долучилися до волонтерської діяльності, допомоги військовим, підтримки переселенців, культурного спротиву та міжнародної комунікації. Це не лише змінило уявлення про субкультури в Україні, а й допомогло їм краще інтегруватися у соціум.

Представники різних субкультурних рухів долучилися до допомоги українським військовим та постраждалим від війни. Тату-майстри з різних міст організовували благодійні сеанси, де частину або всі кошти від тату передавали на ЗСУ. Наприклад, тату-студія «Veap Tattoo» влаштовувала масштабні збори на дрони та медикаменти [30]. Байкерські клуби активно займалися евакуацією цивільних із зон бойових дій та доставкою гуманітарних вантажів. Київський мотоклуб «Hooligan Kyiv» регулярно організовував благодійні пробіги для збору коштів на армію.

Фестивальники та альтернативні музиканти створювали власні ініціативи на підтримку армії. Наприклад, організатори фестивалю «Файне Місто» у 2022 році провели благодійний онлайн-концерт, а гурти «Жадан і

Собаки», «ТНМК», «Kalush Orchestra» та інші збирали гроші на амуніцію для військових.

В умовах війни активісти з різних субкультур сприяли популяризації української мови, культури та мистецтва, що стало частиною національного спротиву. Реп- та панк-сцена пережили трансформацію: багато артистів, які раніше виконували треки російською, перейшли на українську. Це відбулося з Alyona Alyona, Otoy, Krechet, Karna та іншими виконавцями.

Графіті-райтери та муралісти створювали патріотичні арт-об'єкти. Наприклад, на початку 2023 року в Києві та Харкові з'явилися мурали, присвячені українським захисникам, серед яких малюнки з Привидом Києва та знищеною російською технікою.

Аніме-спільнота почала активно розвивати переклади українською, зокрема через ініціативу UkrDub, яка займається дубляжем японської анімації [29].

Українські музичні гурти частіше виступають на європейських фестивалях. Наприклад, «Jinjer» та «Stoned Jesus» у 2023-2024 роках виступали з благодійними турами на підтримку України. Косплеєри та геймери беруть активну участь у міжнародних заходах, розповідаючи про війну. Українські стенди були представлені на європейських фестивалях, таких як Gamescom 2023. Український стріт-арт почали запрошувати до європейських міст. Наприклад, у Варшаві, Берліні та Лондоні з'явилися мурали, створені українськими художниками.

Через свою активну позицію субкультурні рухи стали частиною суспільних змін в Україні. Скейтери та BMX-райдери у 2023 році виступили за створення нових скейт-парків, зокрема в Івано-Франківську та Вінниці, а також за реконструкцію київського Gavan Skate Park. Техно-культура та рейв-рух стали частиною відновлення зруйнованих міст. Ініціатива «Repair Together» організовувала рейви на деокупованих територіях, де волонтери прибирали завали під електронну музику.

Висновки до розділу 3

Підтримка розвитку молодіжних субкультур через творчі ініціативи здійснюється через грантові програми, діяльність молодіжних клубів та рад, що сприяє самореалізації молоді та розвитку їхніх творчих здібностей.

Інтеграція субкультур у соціокультурний простір України відбувається через освіту, мистецтво, медіа та громадську діяльність. Сучасне суспільство поступово приймає субкультурні рухи як частину культурного розмаїття, що сприяє їхньому взаємному впливу. Внаслідок цього формуються нові суспільні норми, збагачуючи українську культуру.

Освітня система України, хоча й не має чіткої державної політики щодо субкультур, все ж сприяє їхній інтеграції через дослідження, студентське життя, позашкільні ініціативи та культурні заходи.

Мистецтво та музика в Україні є важливими каналами інтеграції субкультур. Вони не лише допомагають молодіжним рухам знайти своє місце у суспільстві, а й сприяють взаємному збагаченню різних культурних традицій. Завдяки творчості, субкультури змогли вийти за межі вузьких спільнот і стати частиною національного культурного простору.

Останнім часом українські молодіжні субкультури перестали сприйматися як щось маргінальне. Їхні представники стали частиною волонтерського руху, культурного спротиву та міжнародної промоції України. Це сприяло їхній інтеграції в суспільство, зламало стереотипи та дало змогу багатьом молодіжним рухам стати впливовими у соціокультурному просторі країни.

ВИСНОВКИ

Дослідження молодіжних субкультур дозволяє глибше зрозуміти їхню роль у сучасному суспільстві та механізми їхнього розвитку. Аналіз поняття та класифікації субкультур свідчить про те, що вони є динамічними соціальними утвореннями, які формуються на основі спільних цінностей, стилю життя та способів самовираження. Вони відображають соціальні, економічні та культурні зміни, які відбуваються у суспільстві.

Історична еволюція субкультур демонструє, що їхній розвиток тісно пов'язаний із суспільно-політичними подіями та технологічним прогресом. Від традиційних молодіжних рухів до сучасних цифрових спільнот – кожен етап відзначається трансформаціями у формах самовираження та взаємодії.

Глобалізація та соціальні медіа відіграють ключову роль у поширенні та зміні субкультурних течій. Завдяки цифровим платформам молодіжні рухи можуть швидко поширювати свої ідеї, адаптувати нові стилі та формувати міжнародні спільноти. При цьому, хоча глобалізація сприяє взаємозбагаченню культур, вона також викликає ризики уніфікації та втрати локальної ідентичності.

Особливості молодіжних субкультур у світі та в Україні показують, що, попри глобальні тенденції, кожне суспільство має унікальні субкультурні прояви. В Україні молодіжні рухи часто пов'язані з національною свідомістю, соціальним активізмом та творчістю, що робить їх важливим чинником розвитку культурного середовища.

Підтримка молодіжних субкультур через творчі ініціативи сприяє їхньому збереженню та розвитку. Молодіжні центри, громадські організації, міжнародні програми та культурні простори надають можливості для самореалізації, творчого обміну та інтеграції в ширший соціокультурний контекст.

Інтеграція субкультур у соціокультурний простір України відбувається через освіту, мистецтво, громадську активність та цифрові комунікації. Це дозволяє не лише підтримувати молодіжні ініціативи, а й сприяти їхньому конструктивному впливу на суспільство.

Таким чином, молодіжні субкультури є невід'ємною частиною соціокультурного простору, що розвивається під впливом глобальних і локальних факторів. Їхня підтримка та інтеграція сприяє збагаченню культурного ландшафту, розвитку творчості та формуванню активного громадянського суспільства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сурвілайте Д.В. Молодіжні субкультури: сутність та особливості функціонування // Актуальні проблеми політики. 2013. Вип. 50. С. 287–292.
2. Левікова С. І. Молодіжна субкультура: навч. посібник. М.: ФАІР-Прес. 2004. 604 с.
3. Радзієвський В. О. Молодіжні субкультури: до проблеми класифікації // Мистецтвознавчі записки. 2013. Вип. 23. С. 153–160.
4. Корчакова Н. В. Просоціальність особистості: становлення та розвиток: монографія. Рівне: Вид-во «Волинські обереги», 2017. 439 с.
5. Волков Ю. Г. Соціологія молоді: навч. посібник / Ю. Г. Волков, В. І. Добреньков, Ф. Д. Кадарія. К.: Фенікс, 2001. 576 с.
6. Грищук Ю.А. Підліткова субкультура: психологічні та соціально-групові особливості. Освітологічний дискурс, 2014. №3(7). С. 38–46.
7. Керві А. Молодіжні субкультури США та Великобританії з кінця 40-х по сьогодні. М., 1996. 79 с.
8. Вознесенська Л.О. Молодь та молодіжний рух в зарубіжних соціалістичних країнах. М., 1988. 169 с.
9. Довгань Л.А. Молодіжна політика держави в умовах трансформації: проблеми, напрямки вирішення // Новітні тенденції розвитку демократичного врядування: світовий та український досвід : матеріали наук.-практ. конф. за міжн. участю, Київ, 30 трав. 2008 р.: у 3 т. / за заг. ред. О.Ю. Оболенського, С.В. Сьоміна. К.: НАДУ, 2008. Т1. С. 135–137.
10. Корнієвський А.А. Молодіжний рух та політичні об'єднання в сучасній Україні / А.А. Корнієвський, В.М. Якущик. К.: Київське братство, 1997. 248 с.
11. Зеленько Г.І. Проблема інституціоналізації громадянського суспільства у постсоціалістичних країнах / // Сучасна українська політика: Політики і політологи про неї. К., 2003. С. 285–290.

12. Сакович В. Антиглобалізм: стан і перспективи / В. Сакович // Політичний менеджмент. 2005. № 1 (10). С.137–142.
13. Ладонько Л., Цілина Д. Молодіжні субкультури як важливий фактор соціалізації сучасної молоді // Актуальні питання гуманітарних наук. Вип. 75. Т. 2. 2024. С. 43–48.
14. Бойко Л.П. Соціокультурне значення молодіжних субкультур у сучасних реаліях // Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Культурологія. 2019. №2. С. 152–155.
15. Ордіна Л., Ярмола О. Молодіжна субкультура як соціокультурний феномен: сутність, структура, функції // Актуальні питання гуманітарних наук. Вип 35. Т. 4. 2021. С. 12–16.
16. Doug M. Structural idealism: a theory of social and historical explanation. Wilfrid Laurier Univ. Press, 2002. 309 p.
17. Barbieri J. Biker's Handbook. Becoming Part of the Motorcycle Culture. Motorbooks, 2007. 192 p.
18. Ingrid Loschek. Teddy-Boy. Reclams Mode- und Kostümlexikon. 5., aktualisierte und erweiterte Auflage. Stuttgart: Philipp Reclam jun. Stuttgart, 2005. S. 479-480.
19. Мінаєв А. В. Рух хіпі як прояв молодіжного неполітичного протесту в другій половині 60-х рр. XX ст. у країнах Західної Європи та США / А. В. Мінаєв // Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.02 / А. В. Мінаєв; Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича. Чернівці, 2006. С.3
20. Bowman S.L. Educational Live Action Role-playing Games: A Secondary Literature Review. Wyrd Con, 2014. 115 p.
21. Панки // Літературознавча енциклопедія: у 2 т. / авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. Київ: ВЦ «Академія», 2007. Т. 2: М-Я. С. 177.
22. Боярин Н. В. Психологічні особливості формування юнацької субкультури у неформальному об'єднанні "готів" // Міжнародний науковий

форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2012. Вип. 8. С. 221-227.

23. Сучасні молодіжні центри України: осередки підтримки, розвитку та громадського активізму. URL: <https://www.prostir.ua/?library=suchasni-molodizhni-tsentry-ukrajiny-oseredky-pidtrymky-rozvytku-ta-hromadskoho-aktyvizmu> (дата звернення: 23.03.2025)

24. Ситник Р. Erasmus+ - молодіжні обміни. URL: <https://medium.com/@roman.sytnyk/erasmus-молодіжні-обміни-7ac1e23219af> (дата звернення: 26.03.2025)

25. Дослідження діяльності та потенціалу молодіжних центрів і просторів в Україні. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/3/f/581923.pdf> (дата звернення: 17.03.2025)

26. Міжнародні молодіжні проекти у сфері культури. Збірка кращих практик. Львів, Резонанс, 2020. 80 с.

27. Молодецький А. Значення фестивального туризму у розвитку міст і регіонів / А. Молодецький, А. Пташнік // Історія української географії. 2012. Вип. 26. С. 113-118

28. Червонюк О. Графіті-мистецтво як простір комунікації підлітків // Дитяча субкультура в Україні: традиції та сучасність (культурологічний контекст): монографія / С. М. Волков, Т. І. Гаєвська, Я. М. Левчук. К.: Інститут культурології НАМ України, 2018. 576 с.

29. Просяник М. Народження та смерть аніме-фестивалів в Україні. URL: <https://nachasi.com/creative/2024/07/30/narodzhennya-ta-smert-anime-festyvaliv-v-ukrayini/> (дата звернення: 10.04.2025)

30. Тату-індустрія без кордонів: історія успіху VEAN TATTOO. URL: <https://epravda.com.ua/projects/tatu-industri-800192/> (дата звернення: 16.04.2025)

ДОДАТКИ

Стереотипізований карикатурний образ бітніка

Укладено за: Вікіпедія

<https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8>

Група британських байкерів 1960-х років на мотоциклах Triumphs

Укладено за: Motoress

<https://motoress.com/culture/cafe-racer-motorcycle-trend-and-the-ace-cafe/>

Тедді-бої на вулицях Лестера, Великобританія, 1950-ті рр.

Укладено за: Tatileinevintage

<https://tatileinevintage.blogspot.com/2013/04/moda-masculina-teddy-boys.html>

Одяг субкультури хіпі

Укладено за: Порадимо

<https://poradumo.com.ua/227206-sybkylytyra-hipi-v-chomy-yiyi-osoblivosti/>

Рольова постановка гри Epic Empires

Укладено за: РБК-Україна

<https://www.rbc.ua/rus/stylar/kudi-kvadroberam-7-molodizhnih-subkultur-1729139816.html>

Зовнішня атрибутика панк-субкультури

Укладено за: Вікі ЦДУ

https://wiki.cusu.edu.ua/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F_%D0%86%D0%BB%D1%8C%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%B0_%D0%92%D1%96%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B0_%22%D0%A1%D1%83%D0%B1%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0_%D0%9F%D0%B0%D0%BD%D0%BA%D1%96%D0%B2%22

Образ представників субкультури готів

Укладено за: Telegraf

<https://news.telegraf.com.ua/ukr/obshhestvo/2024-06-15/5858021-gotichni-zakhoplennya-pidlitkiv-koli-batkam-varto-turbuvatisya>

Зовнішня атрибутика субкультури емо

Укладено за: Вікіпедія

[https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BC%D0%BE_\(%D1%81%D1%83%D0%B1%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%95%D0%BC%D0%BE_(%D1%81%D1%83%D0%B1%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0))

Мурал-диптих «Час змін» та «Святий Юрій» у Києві, 2014р.

Укладено за: Волинські новини

<https://www.volynnews.com/news/rest/vulychne-mystetstvo-iak-muraly-zminiuiut-stolytsiu/>

Благодійний збір на допомогу ЗСУ на конвенті поп-культури Fancon, Київ, 2024

Укладено за: gagadget

<https://gagadget.com/uk/472172-na-fancon-naibilshe-vidviduvachiv-zibrav-stend-tretoy-okremoyi-shturmovoyi-brigadi-z-simulatorami-fpv-drona-fotoreportazh-z-festivaliu-popkulturi/>